

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

1 In furia pœna[m] no[n] des: nam sat furor urget.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

- 7. Sepulchro, an absq[ue] synodali auctoritate Episcopus valeat sacerdotem damnare.
- 8. Obiuro, si sponte confessus, aut ab alio convictus fuerit, quid ante ordinationem peccaverit, an suscepti ordinis officium exequi liceat.

QVÆSTIO I.

Quod autem ea, qua alienata mente sunt, non sint imputanda, facile videtur posse probari. Peccata namque alia penes voluntatem animi, alia circa naturam infirmitatem videntur consistere. Est autem voluntas (ut ait Augustinus lib. 1. a retrahat. cap. 15.) animi motus cogens in nullo ad aliquid vel non imitandum 2, vel adipsendum. Quod propterea dictum est; ut hac definitione volens a nolens discernatur. Ex voluntate itaq[ue] peccata procedunt, qua libero mentis arbitrio, & delinquentis proposito committuntur. Porro infirmitas alia est animi, alia carnis. Infirmitas animi est ignorantia. Carnis infirmitas est concupiscentia. Ex utraq[ue] autem infirmitate que procedunt, imputantur ad penam. Unde quibusdam ignorantibus dictum est. b [Si quis ignorat, ignorabitur.] Tales illi etiam, de quibus Christus ait c Apostola. [Extra synagagam facient vocem, quia arbitrabuntur obsequium se prestare Deo.] De eisdem etiam Apostolus d scribit in epistola ad Romanos. [Testimonium illis perhibeo, quia zelum Dei habent, sed non secundum scientiam.] Nullum tamen eorum in sua perfidia perseverantem hac ignorantia excusat. Ex carnis infirmitate procedunt, que naturæ (anguore sunt: qua nisi imputarentur ad penam, nequaquam Apostolus lege carnis gravatus diceret. [Iosifex e ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius?] &c.) sive ergo penes voluntatem, sive penes infirmitatem peccata consistant, semper imputantur ad penam. Cui sententia illud Augustini de vera religione f, c. 14. contrarium videtur. [Vtique adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium, & hoc quidem adeo manifestum est, ut nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctrinæ turba dissentiat.] Quare aut negandum est peccatum committi; aut fatendum est voluntate committi. Sed hoc non generaliter de omnibus peccatis intelligendum esse, idem Augustinus in libro primo rescribat. c. 17. g ostendit, dicens. [Vtique adeo peccatum voluntarium malum est, ut nullo modo peccatum sit, si non sit voluntarium.] Potest videri falsa hac definitio: sed si diligenter discutatur, invenietur esse verissima. Peccatum quippe illud cogitandum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pena peccati. h [Quamvis & illa, que non 3 immerito non voluntaria peccata dicuntur, quia vel a nescientibus, vel à coactis perpetrantur, non omnino possunt non 1 voluntaria dici.] Idem in eodem libro c. 15. [Definitio peccati, quam diximus, peccatum est voluntaria retinendi, vel consequendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere, propterea vera est, quia id definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pena peccati.]

- 1 ¶ Cogente nullo] Hæc sunt, addita ex B. Augustino, ut verba sequentia melius intelligantur.
- 2 ¶ Imitandum] Apud B. Augustinum in lib. de duabus animabus & in lib. 1. retrahationum, legitur, amittendum: ob glossam tamen non est mutatum: sed subleata est priori loco vox, imitandum, que abest etiam à manuscriptis Gratiani codicibus. Nam in vulgato erat, ad aliquid imitandum, vel non imitandum.
- 3 ¶ Non immerito] In libro B. Augustini impressu legitur, immerito.

C. I. ¶ Non sunt peccata nolentium nisi nescientium.
Idem lib. 4. questionum, q. 24. ad c. 15.
Numerorum.

a Et in l. de duabus animab. c. 10. Sent. 2. dist. 47. b 1. Cor. 14. c Ioan. 16. d Rom. 10. e Rom. 7. f Sent. 2. dist. 35. g Et in l. de duabus animabus. c. 11. h hic omittuntur aliquot verba. i sine voluntate committi] orig.

Merito quaritur, qua sunt ipsa peccata nolentium, Mutrum qua à nescientibus committuntur, an etiam possit recte dici peccatum esse nolentis, quod facere compellitur. Nam & hoc contra voluntatem facere dicitur: sed utique vult, propter quod facit: tanquam si pejerare nolit: quod tamen facit, cum vult vivere, si scilicet quisquam, nisi fecerit, mortem minetur. Vult ergo facere, quia vult vivere; & ideo non per se ipsum appetendo, ut falsum iuret; sed ut falsum jurando vivat. Quod si ita est, nescio utrum possint dici ista peccata nolentium, qualia hic dicuntur exponenda. Nam si diligenter consideratur, forè ipsum peccare nemo vellet, sed propter aliud fit, quod vult qui peccat. Omnes quippe homines, qui scientes faciunt, quod non licet, vellent licere. Vique adeo ipsum peccare nemo appetit propter hoc ipsum, sed propter illud, quod ex eo consequitur. Hæc si ita se habent, non sunt peccata nolentium, nisi nescientium, que discernuntur à peccatis nolentium.

1 ¶ Tanquam si pejerare nolit, quod tamen facit] Hæc non sunt in vulgato codicibus B. Augustini.
C. 11.
ff. tit. de iniuriis, l. 3. a.

Illud relatum peraque est, eos qui injuriam pati possunt, & facere posse: sanè sunt quidam, qui facere non possunt, ut puta furiosus, & impubes, qui doli capax non est. Namq[ue] hi injuriam pati solent, non facere. Cum enim injuria ex affectu facientis consistat, conlequentis erit dicere hos, sive convictum dicant, injuriam fecisse non videri: itaq[ue] pari quis injuriam, etiam si non sentiat, potest facere nemo, nisi qui scit se injuriam facere, est nesciens cui faciat. Quare si quis per jocum percussit, aut dicit certat, injuriam non tenetur. Si quis hominem liberum cæciderit b, dum putat servum suum, in ea causa est, ut injuriam teneatur.

¶ In aliquo vetusto exemplaribus à capite, merito, nisi in cap. mulier, nulla est distinctio capitulorum.
Itaque, ut ex præmissis apparet, sive ex voluntate, sive ex infirmitate peccata procedant, palmam est illa imputari. Sed carnis infirmitas dupliciter intelligitur. Est enim languor naturæ, qui concupiscentia appellatur: qua verius animi infirmitas dicitur: sed ideo carnis infirmitas dicitur, quia accidit animæ ex corrupta carnis conjunctione. Porro alia est infirmitas qua propria carnis dicitur: que elementorum, seu humorum concordia turbata, ipsa efficiatur, & tandem dissolvitur. Similiter animi infirmitas duplex est. Una qua rationem appellatur, qua anima à Deo separatur: ut est ira, odium, & alia hujusmodi. Alia infirmitas animi, quæ ipsa non sit peccatum, est tamen pena, & causa peccati, ut est insipientia, & ignorantia. Furor autem, cum non sit peccatum, est tamen pena peccati: ut febris, & cætera passiones, quæ proprii carnis dicitur esse: quarum motus, id est, ea que, illi perurbatantibus sunt, nulli imputantur ad penam. ¶ Sed obicitur de Lamech, qui cum cæcus esset, cum interfecit, nec cum excusaret cæcitate infirmos. Unde dictum est. d [Septuaginta ultio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies.] Sed cæcitas ignorantia similis est. ¶ Itaque utraq[ue] enim quædam sunt, que imputantur: quædam vero non. Cæcus namque si debitum suis uxori se credens reddere, aliam nam possit, non est reus adulterii. Si autem ludo, vel executione virum, vel venatione jaculum mittens aliquem perimat, quod ab eo penitus hoc debet esse alienum, homicidii reus habetur. Men vero alienata furore, cum sui compoi non sit, eorum qua ad mortem reatum non contrahit: quia facultatem deliberandi non habet. Unde pupillo & furioso in maleficiis subvenitur: ut non eis imputentur ad penam, que ex mentis deliberatione non processerunt. Quod non solum humanis, sed etiam divinis legibus confirmari probatum.

1 ¶ Processerunt] Hoc loco in vulgato erant interposita hæc verba, ff. rit. de iniuriis. Illud relatum requiritur.
a Lib. 47. digest. tit. 10. b al. ceciderit. c al. conquisit. d Gen. 4.

supra. que abfunt à manufcriptis, ideoq. indulta.

C. III.

Item Auguftinus de parvulis, in lib. de fide ad Petram difcendum, cap. 30.

Similitudine a tenore, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chrifti, fuis fanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hinc à malis fuis fuerit per poenitentiam, & poenitentiam, & per sacramentum fidei & poenitentiam, id est per baptismum liberatus. Et majoribus quidem necelfariam esse, & poenitentiam de malis fuis agere, & fidem catholicam fecundum regulam veritatis tenere, & sacramentum baptismatis accipere: parvulis verò, qui nec propria voluntate credere, nec poenitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, sacramentum fidei, quod est sanctum baptismum, quandiu rationis ætas eorum capax esse non potest, fufficere ad salutem.

Ex ea autem quod in fine hujus auctoritatis dicitur. [Quandiu filii tantorum ætas capax esse non potest] evidenter datur intelligi, nulli post baptismum peccata imputari, siue sit adultus, siue impubes, nisi rationis sit capax. Unde etiam de brutis animalibus eadem ratio ab Auguftino in eodem lib. c. 3. redditur, quare non imputentur. [Animalia igitur, inquit, præfentis fuis carnis atq. ornatum secundum creatoris incomprehensibilem præsentem voluntatem, que de suis factis nullam rationem redditura sunt, quæ rationabilis non sunt.] Nunquid b enim de bebuis cura est Deo? Homines vero quia rationales facti sunt, & de se, & de omnibus rebus, quas in usum vitæ præfentis acceperunt, rationem redduntur fuis Deo: & pro futurum actuum qualitate animalia jubentur iustificari, non propter conscientiam peccati, sed quia reficiant memoriam facti.

C. IV. ¶ Non propter culpam, sed propter memoriam facti peccati occiditur, ad quod mulier accesserit.

Unde Auguftinus super Leviticum ad c. 19. q. 7. 4.

Mulier e qua accesserit ad omne pecus, & vult ascendi ab eo, interficietur mulierem & pecus: morte moritur: rei sunt. ¶ Quæritur, quomodo sit reum peccati, cum sit irrationale, nec ullo modo legis capax? & infra: ¶ Pecora inde credendum est iustitiam interfici, quæ tali flagitio contaminata, indignam reficiant facti memoriam.

¶ a. pars. De fuisse autem evidentissimè scribit Auguftinus in lib. questionum veteris & novi testamenti, q. 2. in fine, ita dicitur.

C. V. ¶ Culpa non necessitate, sed voluntate reum contrahit.

¶ Aliquos e scimus subito dementes factos fuisse, fero, lapidibus, moribus, multis noeuiffe: quosdam etiam occidisse: captos autem industria, & iudicis e oblatos; minime reos factos: eo quod non voluntate, sed impellente vi nefario qua hæc gesserint nescientes. Quomodo enim reus constitueretur, qui nescit quid faciat?

C. VI. ¶ Reus voluntate, non necessitate contrahitur.

Item Ambrosius in Hexameron, 1 in tractatu primidiæ.

¶ Illa cavenda sunt, que ex nostra voluntate prodeunt, & delicta iuventutis, & irrationabiles passionis corporis: Quorum igitur nos sumus domini, horum principia excofessionem requiramus, nec derivemus in alios: sed appoficamus ea, que proprie nostra sunt. Quod enim possunt non facere, si volumus, hujus electionem mali nobis potius debemus, quam aliis ascribere. I-

a Ivo part. 1. cap. 30. b 1. Corinth. 9. c Ivo part. 9. cap. 11. Levit. 24. d Ivo part. 13. c. 22. e de iudicibus.

deo etiam in iudicijs istis voluntarios reos, non ex necessitate compulso, culpa stringit, poena condemnat. Neque enim si per furorem aliquis innocenter peremerit, obnoxius morti est: quin etiam ipsius divina e legis oraculo, si quis per imprudentiam intulerit necem, accipit impunitatis spem, refugij facultatem, ut possit evadere. Hoc igitur de eo, quod proprie malum videtur, dictum sit: Mala enim non sunt nisi que crimine mentem implicent, & conscientiam ligent. Cæterum pauperiem, ignobilitatem, ægritudinem, mortem, nemo sapiens mala dixerit, nec in malorum forte numeraverit: quia nec i contraria istis in bonis habentur maximis: quorum alia nobis ex natura, alia ex commoditate accedere videntur.

¶ Nec contraria istis emendationem est ex originali. Nam antea legebatur: quia necessaria ista in bonis, &c. In multis tamen antiquis finis hujus capituli est in verbo, numeraverit.

C. VII. ¶ Venarus habent, que ignorantes ebrii committunt.

Idem in libro de Patriarchis, c. 6. lib. de Abraham.

¶ Anè discimus vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non possumus. Nam que lobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. & paulo post. ¶ Nesciunt quid loquantur, qui nimio vino indugent: jacent sepulti: ideoque si qua per vinum deliquerint, apud sapientes iudice venia quidem facti donantur, sed levitatis damnantur b auctores.

C. VIII. ¶ Inobedientia vel concupiscentia non habet culpam in corpore non consentientis.

Item Auguftinus in lib. 1. c. de civitate Dei, c. 25.

¶ Si concupiscentia i vel inobedientia, que adhuc in membris moribundis habitat, præter nostram voluntatis legem, quasi lege sua movetur, quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?

¶ Concupiscentia vel in originali legitur. Quod e illa concupiscentialis inobedientia.

C. IX. ¶ Loth non de incestu, sed de ebrietate culpatur.

Idem lib. 22. contra Faustum, c. 44.

¶ Nebriaverunt d Loth filia ejus, & se nescienti miserunt. ¶ Quapropter culpandus est quidem: non tamen, quantum ille incestus, sed quantum illa meretur ebrietas.

C. X. ¶ Nemo trahitur ad culpam, nisi ductus propria voluntate.

Item Ambrosius lib. 1. de Jacob, & vita beata, c. 3.

¶ Non est quod cuiquam nostram ascribamus ærumnam, nisi nostræ voluntati. Nemo tenetur ad culpam, nisi voluntate propria deflexerit. Non habent crimen, que inferuntur reluctantibus. Voluntaria tantum commissa sequitur delictorum invidia, quam e in alios derivamus. Voluntarium sibi militem legit Christus: voluntarium servum sibi diabolus auctonatur. Neminem iugo servitutis astrictum possidet, nisi se prius peccatorum are ei venderit.

¶ Erumnati] Apud B. Ambrosium legitur, culpam: sed ob glossam non est mutatum.

¶ Auctionatur] In vulgatis codicibus sequelatur, & acquiritur iuri suo: que sunt expuncta, quoniam abfunt à manufcriptis, & originali.

C. XI. ¶ Minister Dei est, qui invitatus homicidium facit.

a Deut. 4. & 19. b al. notantur.] orig. c Et l. 2. contra Iulianum, in fi. d Ivo p. 9. c. 15. Gen. 19. e al. quod in alio derivamus.] orig.

Nec is qui in vitio aliquod fecerit homicidium, extra ministerium est. Siquidem lex ait a de eo: [Quia Deus dedit eum in manus ejus.] Manus ergo ejus, instrumenti modo, divina ultioni ministerium praberunt. Levites igitur minister remissionis est. Percussor autem, qui tamen non ex dispositione, sed prater voluntatem fecerit homicidium, divina minister est ultionis. ¶ Illud quoque spectat, quia cum interficitur impius, Christus infunditur, & ubi abominatio aboletur, sanctificatio completur 1; quia Dominus dixit: b [In ea die, qua interfecero omne primogenitum Aegypti, sanctificabo mihi omne primogenitum Israel.] Quod non ad unum diem afflictionis Aegypti referes, sed ad omne tempus 2.

1 ¶ [Consecratur.] Apud B. Ambrosium legitur, congregatur.

2 ¶ [Omne tempus.] Post hoc in originali sequitur c. cum remanentur, infra 32. q. 1.

Cum itaq, qui in vitio hominem interfecerit, minister Dei sit, cum ignocentem furere percipiens, morti nequaquam obnoxius sit, cum subito dementes, eorum, qua faciunt, reatum minime gestent, pater hunc sacerdotem homicidii reum non esse: unde nec sacerdoti privari debet.

Obijciatur autem illud, quod est in poenitenti Theodoro c.

C. XII. ¶ In se reversus poenitentiam agat, qui insaniam aliquem occidit.

SI quis insaniam aliquem occiderit, si ad sanam mentem pervenerit, levior ei poenitentia imponenda est. ¶ In concilio Vormacensi, & apud Burchardum, & Ivonem haec consequuntur, quam ei, qui sana mente tale quid commiserit.

Sed hoc forte de eo intelligitur, quem propria culpa ad furorem perduxit. ¶ Item obijciatur. Sicut quidam, qui esse non impenitentur ad poenam, tamen impediunt sacramenti signaculum. Ambitio namq, parentum filio non imputatur ad poenam: cui tamen obest ad ecclesiam munus accipiendum. Sic qua mente aliena sunt, esse non impenitentur ad poenam, tamen sacri muneris executionem impediunt.

C. XIII. ¶ Innocens est, qui non iratus, sed propter disciplinam casu aliquem interfecit.

Unde Hieronymus ait, e

SI quis non iratus, sed propter disciplinam, palmam alicui dederit, & eventu occiderit, sicut fieri solet, quantum ad gratiam, innocens est: quia voluntatem, non opus requirit. Quantum autem ad legem, reus est: quia opera requirit. ¶ Item si in persecutione virgo fuerit oppressa, repellitur lege: quia opus inspicit, non voluntatem: in gratia autem quasi virgo suscipitur: quia non opera quaerit, sed voluntatem.

¶ Verba huius capituli usq, ad vers. Item si in persecutione, leguntur in homil. 28. operu imperfecti, ad c. 11. Marthae. Reliqua autem & feri eadem ibi leguntur, & simillima in com. B. Hieronymi in idem 11. cap. Marth. Ipsa autem pro fus B. Hieronymi verba referuntur infra 32. q. 5. c. de pudicitia, vers. singe.

Sicut ergo qui propter disciplinam casu homicidium facit, quantum ad legem reus est, quantum ad gratiam innocens: sic iste sacerdos, qui furere homicidium fecit, quantum ad culpam innocens est, quantum ad suscepti muneris executionem reus probatur. ¶ Hu ita respondetur. Non omnia qua ordinandum impediunt, ordinatum desiciunt. ¶ Non enim potest ad sacerdotium provehi, qui aliquando insanavit. Verum tamen si post sacerdotium furere coepit, non ideo sacerdotio carebit: nisi forte nunquam ad sana mentis officium illum redire contingat.

¶ Sicut g de quodam Episcopo Gregorius scribit in regesto ad

a Exod. 21. Deut. 19. b Num 3. c In conc. Vormacien. c. 25. d Burch. l. 6. c. 25. Ivo p. 10. c. 114. e Auctor operu imperf in Mattheum, hom. 28. f 32. q. 5. de pudicitia. g 2. 1. quamvis.

Eleutherium Episcopum. [Quamvis triste sit vobis, &c.] ut supra in causa. [Longa in valde in gravibus.]

QVAESTIO II.

Pro impensis vero patrocinii in Tarraconensi concilio clerici exigere munera prohibentur: in quo sic statuitur, c. 30.

C. I. ¶ Pro patrocinii impensis clericis munera exigere non debet.

Observandum quoque decrevimus, ne quis sacerdotum vel clericorum, more secularium iudicium, pro impensis patrocinii munera audeat accipere, nisi forte in ecclesiis gratuito oblata: quae non favore muneri videantur accepta, sed collatione devotionis illata. Quod si quis ista b probatur accipere, veluti exactor fuerit aut usurum possessor, secundum statuta patrum se tenet degradandum.

Hoc autem de illis intelligendum est, qui canonicam vitam professi, regulariter se vicarios proposuerunt. Generali namq, consuetudine receptum est, & moribus approbatum, ut clerici non re advocatorum patrocinia impendant, & pro impendendis munera exigant, & pro impensis suscipiant.

QVAESTIO III.

Tertio quaeritur, an ex mulieris confessione iste si condemnandus. In quo primo videndum est, an mulier sacerdotem accusare valeat. Quod sacri canonibus omnino videtur esse prohibatum. Generaliter c. extra statuitur est ex decreto Fabiani Papae, ut sacerdotes Domini non accusent, nec in eos testentur, qui sui ordinis sunt, nec esse possunt. Mulieres autem non solum ad sacerdotium, sed nec etiam ad diaconatum provehi possunt. Unde nec sacerdotes accuset, nec in eos testificari videntur. In quibus quos cautum est, ut ob verecundiam sui sexus multo apud praeferentem pro alio non intercedat: nisi forte suas, vel suorum vias persequi voluerit. Haec d. autem, qua nec suas, nec suorum injurias persequitur, ad hanc accusationem admitti non debet. ¶ Contra qui iudicis personam gerere valet, ab accusatorum officio non removeret. Mulieres autem in veteri testamento populorum iudicasse, quicumq, librum iudicum legerit, ignorare non potest. ¶ Ita itaq, ab accusatione removeri possunt, quae etiam iudicis personam frequenter gessisse constat: nec ulla serie divinarum scripturarum ab accusatione prohibentur. ¶ Hu ita respondetur. In veteri lege e multa permittentur, quae hodie perfectione gratia abiciuntur. Cum enim mulieribus olim permittentur populorum iudicare, hodie pro peccato, quod mulier inducit, ab Apostolo s. c. iudicium verecundari, viro subditas esse, in seipsum subjectionem velationis capiti habere. Quae ergo hu omnibus vtro subiecta esse ostenditur, nec pro alio postulare non conceditur, ad accusationem admittenda non potest. ¶ Contra, quamquam passim & indifferenter ad accusationem mulier non admittatur, sunt tamen quaedam crimina, quorum accusationem mulier subire non prohibetur.

C. I.

¶ Unde in libro codicis nono, tit. 1. de 11. l. 1. Diocletianus scribit, g. dicens.

Decrimine quod publicorum fuerit iudiciorum, mulieri accusare non permittitur, nisi certus ex causa, id est, si suam, suorumque persequatur injuriam, secundum antiqui b juris statuta tantum, de quibus specialiter eis concessum est, non exacta subscriptione. Videt aditus praes provinciae imprimis examinetur, an tale sit crimen, cuius accusationem mulier subire non prohibetur.

¶ In aliquot veteris exemplaribus ab iustis quaestio, ubi et cap. sane, nulla est distinctio capitalium.

a al. exigere. b al. ita. c 2. q. 7. sicut sacerdotum d ff. de reg. jur. l. femina. e lud. 4. f Eph. 5. g 2. 1. qui accusare non possunt. h al. antiquitatis si q. 1. c. 11.

